

Штома Л.Н.
старший наук співробітник відділу
педагогічної естетики та етики
Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих НАПН України

ОСОБИСТІСНА КУЛЬТУРА ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ

Під особистісною культурою ми розуміємо сукупність внутрішніх і зовнішніх характеристик, які позитивно впливають на виконання професійних службових обов'язків, забезпечують комфортність у спілкуванні з Іншими людьми різних рівнів і в різних ситуаціях та виключають будь-яку морально-психологічну напругу в стосунках. А тому будь-яка праця передбачає необхідність контакту з різними людьми (фахівцями, колегами, керівниками, підлеглими і т.п.), стає зрозумілим, як важливо забезпечити необхідний рівень особистісної культури спеціаліста, особливо коли мова йде про вчителя, студента чи викладача ВНЗ.

Культура емоцій, інтелекту, поведінки, спілкування, зовнішнього вигляду, мови і мовлення, відчуття місця і часу, екологічної обстановки – все це є складовими особистісної культури студента. Бачити, чути, знати – це ще не все. Завершеним буде такий стан людини, коли вона все сприйняте акумулює в інтелектуально-емоційній сутності своєї особи, і коли це стане притаманною її ознакою, перетвориться в реальну об'єктивну дійсність: характерологічні якості, тип стосунків, спілкування, поведінки, спосіб життя.

В останні два десятиліття у зв'язку з демократизацією суспільства в світі все вище цінуються індивідуальні успіхи в навчанні і стають все важливішими для власної кар'єри. Саме тому особистісний характер засвоєння знань розуміється нами як такий, що входить органічним елементом в приватний досвід людини й починає впливати на характер її діяльності та поведінки.

Наше глибоке переконання полягає в тому, що тільки індивідуально-особистісний підхід до навчання, виховання, освіти здатний забезпечити відповідний рівень формування не тільки майбутнього вчителя, а взагалі спеціаліста, творчої ментальності.

Підставою для формулювання концепції щодо особистісної культури виховання стали класичні й сучасні роботи провідних вчених соціально-гуманітарних галузей наукових знань, спостереження процесу освіти в ВНЗ та практична участь автора в підготовці та проведенні читання Вічної книги «Біблії», художньої літератури, робіт вчених-біологів і мистецтвознавців, які в розквіті літ звернулись до питань виховання, переконували в тому, що педагогіка може дати конкретні поради щодо змісту й методики навчання дітей і дорослих таким чином, щоб вони не тільки знали, але й могли бути щасливими.

Праці О.Бердяєва, В.Вернадського, М.Лосського, І Мечнікова, К.Юнга, Ф.Ніцше, всієї історії педагогіки наштовхнули на визначення трьох основних складників, елементів особистісної культури, а саме:

1) сприйняття особою себе (власного "Я") як унікальної і цікавої людини, якій необхідно жити й творити в цьому житті, свій образ і все докільля так, щоб панували гармонія і злагода;

2) унікальність особистості може і здатна зреалізуватись, порозумітись із докільлям лише за умови постійних органічних взаємозв'язків з ним. Докільля (природа, соціальне середовище) є умовою творчого розвитку особи, її реалізації і потребує відповідно доброго до себе ставлення. Людина не може бути щасливою наодинці;

3) готовність до взаємодії з докільлям вимагає від вихованця постійного вибору, адекватної оцінки. І всі ці три завдання може розв'язати вихованець завдяки педагогу, який² знає і вміє вчити, освічувати, виховувати.,1).

Перший реальний крок до самореалізації особистості як унікальної і неповторної, здатної до перманентної і постійної творчості, розвитку є:

-усвідомлення власної емоційності як найвищого утворення.

Сліпо підкорюватись долі може тільки той, хто не знає педагогіки особистості – онтопедагогіки. Бо той, хто знає, хто діє за законами Вічності, Слави, Честі, Гідності та провідного Закону Любові, хто дотримується простих педагогічних класичних правил, той живе так і стільки, скільки сам захоче, сам собі визначить. Він одержує від життя радість, має успіх, багатство, визнання. Знання (усвідомлення їх цінності як реального порадики) багато до чого зобов'язують їхнього носія. Я маю на увазі не тільки знання що передбачаються навчальним планом, але й морально-психологічні, педагогічні (про сенс життя і т.п.).

Наступним педагогічним правилом є готовність (внутрішня й зовнішня) рухатись, діяти. Як у фізиків-експериментаторів: не знаєш, що робити – роби що-небудь. Підтверджені справедливості цього правила безліч. Наприклад, відкриття проф. М.Смоленського (ХНУ), який в одній із наукових доповідей сказав буквально так: «я не знав, що робити, й почав здійснювати певні операції, аби тільки не сидіти без діла. І раптом побачив новий ефект. Таким можна вважати феномен відкриття такої нової галузі як квантова біологія. Вона існує, хоч в (ХНУ) на квітневому засіданні Вченої ради було відхилено пропозицію декана відкрити нову спеціалізацію: квантову біологію. Спрацював принцип: цього не може бути, бо цього ніколи не може бути. Але воно є! Це як німб (яскравий, світлий чи інший) навколо голови окремих осіб. У кожного він може бути, але не кожен і не завжди зуміє побачити, допоможе побачити, почути саме педагогіка особистості, а тому я називаю третє педагогічне правило».

Потрібно вірити й діяти за принципами тих трьох китів, які запропонував Каріон Істомін ще 300 років тому в своїй «Книга вразумление», подарованій Петру I. Це він писав³ про те, що дітей треба виховувати (ховати від зла, негоди), юнака - наставляти (краще з допомогою якихось конкретних прикладів для наслідування, а дорослих «вразумлеть» тобто переконувати. Варто звернути увагу, як тонко й просто ця світла постать говорить про

педагогіку: вести, наставляти, вразумляти! Йдеться про те, що в кожному віці треба вчитись і вчити.

А своєрідне правило про те, що «скільки не вчися, а дурнем помреш», слід замінити таким: «вік живи, вік учись і ніколи не помреш» (якщо не захочеш). Після того, як вже було запропоновано мною це правило, я прочитала у книзі С.Іщенка «Активное долголетие» автор пише: «женіть геть думки про те, що старість близько, що хвороби підкрадаються до вас, що ви стаєте слабим...». Такі думки небезпечні, вони вбивають надію на успіх» [4, с.12].

Сучасна дидактика потребує нових технологій, існує потреба абсолютних змін у методиці викликання навчальних дисциплін, бо якщо ми нічого не змінимо, то одержимо продовження тих негараздів екологічного, генетичного, соціально-економічного, політичного характеру, які спрямовуються сьогодні на людину, людство, цивілізацію, саме життя.

Наступний педагогічний крок до збереження всього, що маємо: зміцнення здоров'я, успішного руху до процвітання, зміцнення держави, суспільства, це є послідовне, впевнене дотримання правил життя і поведінки, які запропонувала нам Книга життя, книги класиків педагогіки, соціології, історії і які дуже переконливо виписані у книзі ігумена Каріона Істоміна (1640 – 1721), про яку ми вже згадували.

Три принципи ігумена Каріона Істоміна – відомого методиста й книговидавця (він працював в «Печатном доме» в Москві), написав один із перших букварів для дітей царя. Підручник був високо оцінений Петром I. Цар дав розпорядження видати книгу масовим тиражем – 20 екземплярів. (див. дослідження П.Пекарського, Н.Брайловського та ін. книги про літературу, науку, культуру періоду Петра I) [1,2,3]. У зв'язку з тим, що книги Істоміна ніколи не перевида⁴вались масовим тиражем як і дослідження авторів його педагогічних поглядів, я пропоную їх до Вашої уваги.

Отже, педагогіка особистості, яка є запорукою адекватного вибору та допомагає індивідууму безпомилково рухатись у пошуках свого

оповідального шляху – шляху до процвітання, успіху, насолоди життям, щастя, є простою до виконання. Щоб точніше й конкретніше визначити педагогічну позицію концепції формування особистісної культури, то слід відштовхуватись від основного поняття – культура. Сутність культури ми визначаємо як таке утворення, що є результатом сформованого певного подолання перешкод з метою поліпшення, покращання. Ми включаємо такі три основні складники, про які говорилось на початку.

Екзистенціальна сутність людини полягає в тому, що вона одержала від природи, успадкувала генетично біологічну й духовну субстанцію, яка може рухатись продуктивно, вічно. Особа прижиттєво, присвоює (засвоює) соціальний досвід попередніх поколінь, творчо оцінює (з елементами критики й самокритики) аналіз всього, що створено до неї. Критику як ознаку дослідження, аналізу я б вилучила з арсеналу методів науково-педагогічних досліджень. Кожен дослідник має право на свою методику, своє бачення проблеми.

Можна навести багато прикладів коли людина в житті, виконуючи безліч соціальних, моральних, генетичних, біологічних і всіх інших ролей успішно, досягає розквіту, гармонії, якщо не порушує (свідомо) позитивних принципів життєтворчості. Негативізм, деструктивність по відношенню до природи, людей руйнують їхнього носія (Е.Козлова., Г.Середа.). Цю захоплюючу, цікаву й продуктивна тему можна розглядати довго. Є багатий і яскравий матеріал.

Є кілька книг з цього питання: «Онтопедагогіка – педагогіка особистості», «Інвайронментальна педагогіка», «На шляху до успіху, щастя буття», «Людина в пошуках сенсу». Окремі розвідки вже опубліковано в «Наукових записках кафедри педагогіки ХНУ» [1,2,3,4].

Література:

1. Пекарский П.П. Наука й литература при Царе Великом. Удостоено от Акад. наук полной демидовской премии. – СПб.: Тип. Морозова, 1895.

- Т 1 - 675с.

2. Брайловский П. Записки императорской Ак. наук XVII ст.: ист-лит. иссл.: в 2х ч. - СПб.: Тип. Морозова, 1902. – Ч.1. – 349 с.
3. Истомин Каріон. Букварь 1683. Репринтное издание. Л. Б-ка Салт.-Щедр, 1981. – 180 с.
4. Ищенко С.Й. Активное долголетие. – Харьков: Фолио, 1999. – 511с. .
5. Менегетти Антонио. Введение в онтопсихологию. - Пермь: Феникс, 1993. – 70 с.
6. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера.-М.: Наука, 1989. – 25 с.
7. Лосский Н.О. Условия абсолютного добра. - М.: Политиздат, 1991. – 368 с.
8. Мартынов А.В. Неиповедимый путь. - М.: Прометей, 1990. – 193 с.
9. Бердяев Н.А. Самопознание. – М.:Анига, 1991. – 203 с.
10. Дрибноход Ю. Советы косметолога: настольная книга. - СПб.; М.; Минск, 2000. – 187 с.

// Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів X міжнар. пед.-мистец. читань пам'яті професора О. П. Рудницької / [голов. ред. І. А. Зязюн] ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, відділ пед. естетики та етики. – Чернівці : Зелена Буковина, 2013. – С. 258 – 261.